Цана 200 мк.

Год II. Вільня, 11 лютага 1923 г. № 3 (15).

ВЫЗВАЛЕНЬНЕ НАРОДУ

Тыднёвая Народная Газэтка

Орган П. Н. П. „Вызваленьне“ Віленскай, Наваградзкай і Палескай земляў.

Цана нумару 200 марак. Газэтка каштуе з паштоваю перасылкаю, ў месяц 1000 марак. Без паштовай перасылкі ў месяц 800 марак.	Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Мастовая вул., 1, НародныДом „Одродзэнэ“. Тэл. 618. Рэдакцыя адчынена ад 1—2 і 4—5 г.	Абвесткі: Цэлая старонка. . . . . 50.000 мк. ½ старонкі . . . . . . 25.000 „ ¼ „ . . . . . . 15.000 „ Дробныя абвесткі. . . па 500 „ за радок

Кіраўнік Рэдакцыі: ЛЮДЗЬВІК ХОМІНСКІ. *Сябры Рэдакцыі:* С. ВАЯВОДЗКІ, Ф. ГАЛАВАЧ, С. ВАЛІН, В. ШАКУН, Б. ІГНАТОВІЧ, Я. ДРАЗДОВІЧ, М. ДВАРЭЦКІ, А. ШАПЕЛЬ.

Ў НЯДЗЕЛЮ, 25 ЛЮТАГА
адбудзецца
Павятовы Зьезд
П. Н. П. „ВЫЗВАЛЕНЬНЕ“
у Дунілавічах
На зьездзе будзе пасол **ГАЛКА**.

4 САКАВІКА АДБУДЗЕЦЦА
Павятовы Зьезд
Сяброў і сымпатыкаў
П. Н. П. „ВЫЗВАЛЕНЬНЕ“
у Браслаўлі
Будуць паслы: **Ант. Галка і Ян Адамовіч**
Вызваленцы, зьяўляйцеся грамадой.

ПАСЬЛЯ КОНГРЭСУ.

Вялікая грамада вясковага народу, сьвядомая ў сваіх жаданьнях і імкненьнях зьехалася і зыйшлася ў нядзелю да Вільні. Тысяча й колькі сотняў дэлегатаў ад вёсак і засьценкаў з розных паветаў Віленшчыны і Наваградчыны запаўнялі праз два дні салю Польскага Рабочага Дому ў Вільні. Лік прысутных ў апошні момант Зьезду быў няменшы, як пры яго пачатку. Дык відаць было вялікае усьведамленьне і выпрацаваньне вясковага народу, а таксама зацік уленасьць яго сваімі уласнымі справамі.

Вясковыя дэлегаты паднімалі справы палітычныя, уносілі шмат прапазы цыяў, яшчэ больш ажыўленая дыскусія была аб гаспадарчых справах, усе паказывае, што вясковы народ прабудзіўся, што бярэцца да працы над сваім Вызваленьнем з путаў векавое няволі. Бо нічога ня значыць, што ўпалі путы паншчыны, што народ фармальна мае поўнату праваў — фактычна ён топіцца ў далей у цемнаце і несьвядомасьці, часта робячы сам сабе нашкоду.

Усе памятайце гэтыя, поўныя сьвятое праўды словы сэнатара Навіцкага: „*Сіла паноў эндэкаў апіраецца на нашай слабасьці*“. Вясковы народ несьвядомы, ня ўмеючы арыентавацца, лёгка даецца браць яго на прынаду ашуканцаў, што выступаюць пад прыгожымі маскамі. Гэта выказалася выразна пры прайшоўшых выбарах. Вясковы народ, які складае 80% жыхароў Польскае Дзяржавы мае ў Сойме на 444 паслы ледзь толькі 49 сваіх шчырых абаронцаў—паслоў Вызваленцаў. Гэта складае толькі 10% агулу паслоў, гэта значыць, што з дзесяцёх толькі адзін селянін падаў свой голас за сваю шчыра народную партыю „Вызваленьне“, рэшта дзевяць аддалі карткі за панскую „хьену“, альбо за спекулянцкую адзінку.

Дык і нічога дзіўнага, што працоўнаму народу ў Польшчы нядобра. Правіцовая большасьць у Сойме старан на дбае аб тым, каб гэтая зямля для мужыка была ня раем, а пеклам.

А чыя віна ўва ўсім гэтым? Перш за ўсе — наша агульная, бо мы, калі навет і не аддалі сваіх галасоў за ворагаў, дык іншых, цямнейшых зямляка усьведамляць і вучылі, бо мы зямляка падтрымлівалі сваю народную партыю. Дык будзьце адсюль вы, шчырыя і сьветлыя народнікі—Вызваленцы, паводлуг словаў сэнатара Навіцкага, апосталамі гэтае вялікае Народнае ідэі, старанна працуйце над яе пашырэньнем, ня гледзячы ні на якія труднасьці, перашкоды і навет прасьледаваньні, аж пакуль цераз супольную працу і гарт, цераз супольную неўмалімую нашу барацьбу за правы народных масаў дойдзем да сваёе мэты—Польскае Народнае Рэспублікі—маткі, а ня мачахі дзеля ўсіх дзяцей сваіх.

Дык ад сягоньняшняга дня павін на пачацца па ўсёй зямлі нашай узмоцненая праца, над асьвечаньнем, усьведамляньнем і арганізаваньнем Народу. У кожнай вёсцы, валасьці, павеце павінны паўстаць гурткі „Вызваленьня“. Усюды павінны адбывацца сходы і вечы. Кожны селянін павін намецца у руках сваю Вызваленчую кнігу ці газэту, каб з яе давядацца аб усёй праўдзе, ня чэрпаючы атруты з фальшывых эндэцкіх газэт і брашураў.

Але, каб гэтыя народныя кнігі і газэты маглі выходзіць, кожны селянін павінен прылажыць свой грош, хай кожная вёска і воласьць часта робіць зборы на патрэбы народнае партыі.

Хай кожны вызваленец у свой час плаціць грошы за выпісаную газэтку і тады чысьцей яе будзе адтрымліваць і больш у ёй будзе друкавацца.

І калі ў гэтым сваім народным апостальстве вытрываем даўжэйшы час, старанна працуючы для свайго Вызваленьня, дык можам быць пэўнымі, што пасьля будучых выбараў у Сойме засядуць праўдзівыя абаронцы і прыяцялі працоўнага народу, а не яго ворагі і здраднікі і тады скончыцца наша нядоля пачнецца час шчасьця й радасьці.

Дык старанна працуйце, браты Вызваленцы дзеля лепшага заўтра, дзеля сябе і дзеля сваіх дзетак.

Бо яно ўжо нёд лёка, ўжо сьвітае заранка Вызваленьня.

Дэлегат на Конгрэс
з Браслаўскага пав.

Пісьмы з Сойму.

Варшава, 6 лютага.

I.

Як працуе Сойм.

Нарэшце Сойм заняўся паважнаю працаю. Штосьці доўга мы гэтага чакалі. Выбары адбыліся 5 лістапада, 28 лістапада Сойм сабраўся, 9 сьнежня выбраў разам з Сэнатам Прэзыдэнта Рэспублікі Нарутовіча. 16 сьнежня Прэзыдэнт быў забіты эндэкам, 20 сьнежня быў выбраны новы Прэзыдэнт і Сойм разьехаўся на сьвяты.

Сабраўся йзноў толькі 8 студня і чакаў, што скажа новы першы міністар Сікорскі. Ен сказаў сваю прамову, а пасьля яму адказвалі ўсе партыі і толькі 23 студня Сойм пастанавіў, каб гэн Сікорскі, як старшыня ўраду застаўся пры ўладзе і паказаў, ці ўсе тыя рэчы аб якіх гаварыў — таксама патрапіць і ў жыцьцё правесьці.

Толькі ад гэтага часу Сойм пачаў працаваць. І гэта такім чынам, што Сойм працуе цэлыя два тыдні, а на трэці тыдзень выпушчае паслоў дадому і да вакругоў, каб маглі паведаміць насяленьне аб тым, што робіцца, што ў Сойме зрабілі і чаго насяленьню трэба.

Апошні тыдзень гэта якраз быў той вольны ад працы тыдзень; мы мелі конгрэс і паслы нашыя езьдзілі па вакругох.

Сягоньня пачынаецца двохтыднёвы пэрыяд працы. Падчас гэткага тыдня працы ўвесь Сойм зьбіраецца 2—3 разы, але затое штодня адбываюцца паседжаньні Камісіяў, у якіх адбываецца найважнейшая праца тварэньня новых законаў.

Кожны пасол належыць да якоенібудзь аднае, альбо й некалькіх камісіяў. Есьць з дваццаць розных камісіяў. Кожная камісія складаецца з 31 сябра. Нашае „Вызваленьне" мае ў кожнай камісіі 4, альбо 3 месцы.

Праца ў камісіях адбываецца гэткім чынам, што на кожную справу і на кожны проект выбіраецца адзін рэфэрэнт.

Гэта вельмі важна, каб быць гэткім рэфэрэнтам, бо ад яго шмат залежыць. Рэфэрэнт прадстаўляе камісіі прапазыцыі, ці проекты законаў, якія маюць разважацца, а іншыя сябры камісіі робяць да гэтага свае ўвагі і над кожным „артыкулам" (г. з. параграфам ці пунктам) закону ідзе дыскусія і адбываецца галасаваньне. Толькі тады, як камісія ўжо апрацуе і прымэ які закон — ён ідзе ў Сойм і там закон прымаецца аканчальна.

Тады гэты закон бярэ ў свае рукі Сэнат. Калі ў працягу месяца Сэнат нічога ня скажа, дык закон ідзе на подпіс Прэзыдэнта Рэспублікі. Калі Сэнат паведаміць Сойм, што на закон не згаджаецца, дык мае права трымаць закон другі месяц, зрабіць папраўкі і тады ізноў адсылаць у Сойм. Калі Сойм вырашыць справу пастарому другі раз, дык тады ўжо й Сэнат ня мае нічога сказаць.

А скольні гэта можа гэткі сэнат пашкодзіць у не аднэй справе!

Вось і цяпер. Сягоньня Сойм мае прыняць сьпешнасьць мае прапазыцыі аб прадаўжэньні абароны чыншавікоў. Калі Камісія праз тыдзень будзе з гэтым готова дык пойдзе ў Сойм, а калі той прыме, тады яшчэ два месяцы Сэнат можа трымаць справу. Калі гэтак будзе,—а гэтага эндэкі будуць дабівацца—дык і срок 1 красавіка пройдзе і пара будзе пачынаць вясьняныя работы. Бедныя чыншавікі, запашнікі і ваенныя арандатары зьяўляюцца залежнымі, іх быт і жыцьцё жонак і дзяцей залежыць ад таго, што Сэнат можа затрымаць справу. Вось дзеля чаго „Вызваленьне" казала й кажа, што Сэнат непатрэбны.

Але пакуль істнуе Сэнат, дык нашыя „вызваленскія" сэнатары маюць шмат работы, каб перашкаджаць эндэцкай і пястоўскай працы.

Маю надзею, што праз тыдзень буду магчы ўжо нешта цікавае сказаць вам аб тым, што Сойм у гэтых справах зрабіў і робіць.

Людзьвік Хомінскі
пасол.

Мілыя пачаткі благога, але канец жалобны.

Усе памятаеце, як эндэцкія газэты нападалі на былога Начальніка Дзяржавы Пілсудскага. Выдумвалі на яго дождж лгарстваў, брахні і фальшы, лаялі як маглі і празывалі здраднікам Польшчы.

Начальнік Пілсудскі з прыроджанай яму дабратою, ніколі не казаў арыштаваць і судзіць, наадварот, калі яго прыяцелі абураліся на гэта і прасілі, каб не пазваляў сябе гэтак зьбягаваць, Начальнік гаварыў. „То ж гэтыя газэты чытаюць ня дзеці, а дарослыя людзі, разумныя і яны ж зразумеюць, што гэта ўсё брыдкая мана".

І эндэкі бясхарна манілі і кідалі брахню далей.

З іх асабліва выдзяляўся адзін вялікі хрышчаны жыд, Стэніслаў Лёвы Стронскі, які амаль штодня ў выдаванай за амэрыканскія даляры найбрыдчэйшай эндэцкай газэце „Rzeczpospolita" нападаў на камэнданта Пілсудскага.

Аж нарэшце мера была перабрана, ужо пасьля адстаўкі Пілсудскага. Суд прызнаў працеў Стронскага справу аб брахні і *пакараў яго на два месяцы вастрогу*.

Хаця як кажуць, гарбатага і магіла не паправіць, адылькжа, як пан Стронскі пасядзіць, дык можа неяк апамятаецца. Усё няшчасьце, што сядзець ён будзе толькі пасьля 5 гадоў, бо цяпер ён паслом ад Хьены і ў вастрог замкнутым ня можа быць.

Але што мае быць, дык не ўцячэ. Сойм скончыцца і пан Лёвы Стронскі пайдзе ў кутузку.

Новы Прэзыдэнт Польскае Рэспублікі Станіслау Вайцяхоускі.

Радзіўся ў Калішы ў 1869 г. Заўсёды кіраваўся думкаю аб дабры ўсяго народу і папраўленьні чалавека. Дзеля яе ахвяраваў жыцьцё і працу. У студэнцкія гады ўступае ў Польскую Соцыялістычную Партыю, працуючы тайна з Начальнікам Пілсудскім заклікае і скіроўвае народ да барацьбы з наезьнікамі. З часам пасьля таго, як гадамі туляўся, закінуўшы соцыялізм зьвярнуў свё жаданьне працы дзеля агульнага дабра ў іншы бок. Заняўся з усім запалам тварэньнем і зьяднаньнем коопэрацыі. Разам з іншымі заложыў падваліны под коопэрацыю у Польшчы. Пасьля здабыцьця незалежнасьці быў нейкі час Міністрам Унутраных Справаў, а ў апошні час выкладаў у моладзі прынцыпы коопэрацыі ў вышэйшых школах. Гэтае спрактыкаванае жаданьне і здольнасьць да працы дзеля агульнага дабра вынясла яго на найвышэйшае палажэньне ў Рэспубліцы.

Як пашырае культуру наша адміністрацыя.

Што зьяўляецца ў весцы больш патрэбным — Народны Дом для ўсіх, ці „Грамадзянскі Клюб" для выбраных. Гэта трудная пытаньне меў рашыць Пан Браслаўскі Стараста і рашыў яго на карысьць „Грамадзянскага Клюбу".

У Браславулі гадоў са два істнуе Народны Дом адзіны, які пратрываў да сягоньняшняга дня ў цэлым павеце, бо ўсе іншыя ў іншых пунктах Браслаўскага павету ўжо зьліквідованы.

Народны Дом у Браславулі працаваў то лепей, то горш, адылік заўсёды быў адзіным месцам, дзе магло сходзіцца вясковае насяленьне на сходку, гутарку, прачытаньне газэткі і г. д.

Цяпер да 5 лютага Народны Дом мае апарожніць памяшканьне ім займанае, у якім п. Старастам мерваецца адчыніць „Грамадзянскі Клюб" дзеля мясцовае арыстократыі".

Бо нашто мужыку прасьвета, нашто яму кніжка й газэта, гэта ўсё патрэбна толькі паном.

Што скажа на гэта пан Віленскі Дэлегат?

Ці гэта такім чынам будзе споўняць сваю праграму п. гэн. Сікорскі?

Хто мае мільяноукі—чытайце уважней!

У 1919 г. ў Польшчы была зроблена гэткая лётэрэя, у якой некаторыя нумары выйгравалі па мільёну марак. Кожны нумар каштаваў тысячу марак.

Дасюль выйгралі гэткія нумеры, яшчэ касаю невыплачаныя: 4.583.980, 0.188.747, 1.357.851, 4.894 862, 4.088 586, 4.014 880, 0.433 546 і 2 974.060.

Калі маеш мільяноўку, дык паглядзі, ці часам ня выйграў. А тады не запомні свае народнае партыі „Вызваленьня".

Варта бясьпечнасьці ці...

Слаўнаю ўжо зьяўляецца на ўвесь сьвет наша „красовая" адміністрацыя і паліцыя.

Цераз фатальную часта самагубную палітыку стэлічнае бюрократыі, часта высылаюць на нашыя „крайны" найгоршых людзей, адкіды крулеўцкага, альбо галіцыйскага грамадзянства, якія прыходзяць да нас па залатыя горы, на добрыя пасадачкі.

Рэзультаты гэтага вылазяць на вочы.

Нам пішуць з Дунілавіцкага павету аб адным здарэньні, якое, ня глядзячы на ўсю сваю яскравасьць зьяўляецца ў нашых вясковых адносінах саўсім падобным да праўды.

16 студня г. г. прыехаў у Дунілавічы на торг жыхар Росьнянскае вол.,

Дунілав. пав. Карпей Парфенаў, які прадаў некалькі пудоў аўса й гароху, закусіў у рэстаране і ад'яжджаў дамоў. Тымчасам бяз ніякіх вядомых прычынаў быў арыштованы дуніловіцкаю паліцыяй і пасаджаны ў арыштанскую.

Перапалоханай жонцы, якая на другі дзень дабралася да Дунілавіч, сказана што на паліцэйскім пасту знаходзіцца *труп* невядомага чалавека. Чалавекам тым быў Парфенаў. Труп выданы жонцы, якая забрала яго дамоў і пахавала. Пры абмываньні цела знойдзена шмат ранаў на галаве, баку і левай руцэ Сьледзтва, якое вёў сьледчы судзьдзя і павятовы доктар, сьцьвярдзіла сьмерць ад задушэньня

Тайна прычыны сьмерці а таксама й ранаў на галаве і целе Парфенава застаецца нявыясьненай, тое сёе аб гэтым могуць сказаць іншыя арыштованыя. якіх, як кажуць, было даволі шмат уночы з 16 на 17 студня на паліцэйскім пасту ў Дунілавічах. Характэрна тое, што жонцы забітага паліцыя выдала толькі цела забітага, а грошы за збожжа і мяхі, як кажуць, дасюль застаюцца ў паліцыі, (а можа іх ужо няма там).

Трэбуем энэргічнага сьледзтва вышэйшых органаў па гэтай справе, хочам ведаць на якой аснове арыштоўваюцца і трымаюцца па некалькі дзён на паліцэйскіх пастах вольныя грамадзяне Рэспублікі. На якой аснове яны там катуюцца аж да сьмерці. Трэбуем разъвеяньня страшэннае тайны, акружыўшае дуніловіцкую паліцыю, трэбуем строгага пакараньня вінаватых і выдаленьня іх з варты бясьпечнасьці. Хай нарэшце ўрад гэн. Сікорскага пачне споўняць сваю праграму.

Хай прападуць нарэшце „крэсовыя“ самаўладцы, хай зразумеюць нарэшце ўраднікі і паліцыя, што зьяўляюцца толькі слугамі грамадзянства, а не яго панамі і катамі.

Што зрабіла гаспадарка „Хьены“?

Як ведама, ўсе міністры скарбу ў Польшчы, апрача б. міністра Ястржэмбскага былі большымі ці меншымі эндэкамі. Значыцца Хьена і яе памоцнікі мелі ў Польшчы ўсю ўладу над дзяржаўнымі фінансамі; якія з гэтага вышлі рэзультаты паказваюць нашыя загранічныя даўгі.

Паводлуг урадовае статыстыкі Польшча вінавата Злучаным Штатым 184.145.000 доляраў, Францыі 78 .858 400 франкаў (гэтыя грошы пераважна пайшлі на армію гэн. Галера, які цяпер пайшоў на службу да эндэкаў і выклікаў у сьнежні авантуры ў Варшаве), Англіі 4774800 фунтаў Італіі 174862000 ліраў і 37 383 100 франкаў Галяндыі 13.218 700 гульдэнаў, Норвэгіі 1 47.400 кронаў Даніі 28 800 кронаў. Швэцыі 137 000 кронаў і Швайцарыі 73 600 франкаў, агулам 27 .360.600 доляраў На польскія маркі гэта будзе, лічачы доляр па 35.000 мк. больш як 10 більёнаў (10 мільёнаў мільёнаў) польскіх марак.

Шмат будзе мець работы будучы Народны Урад у Польшчы пры папраўляньні хьенскае гаспадаркі.

Калі-ж гэта у нас на вёсцы гэтак будзе?

Як ведама, найбольшым фабрычным местам у Польшчы зьяўляецца Лодзь. Рабочыя, што там жывуць, вельмі усьведамлены і разумеюць неабходнасьць абароны ўласных інтарэсаў дык і ў Меставую Раду ў Лодзі выбралі адных сваіх людзей з Польскае Социялістычнае Партыі. Тыя старанліва ўзяліся да працы над паднацьцем культуры і прасьветы сярод усіх жыхароў. Залажылі вялікі *Народны Унівэрсытэт*, што вельмі добра разьвіваецца, ў якім істнуе вялікая бібліятэка і чытальня са спэцыяльна падабранымі для рабочых кніжкамі.

Прасьветны кіноматограф пры меставым народным унівэрсытэце мае вялікую ўдачу. У бягучым тыдні будуць паказвацца абразы з жыцьця дзікіх зьвяроў, фабрыкі залатых монэт у Лёндане, фільмовы тыднёвік „Колюмбія“, а таксама „Падстапгорца“.

Нічога таксама дзіўнага. што рабочы зьяўляецца вельмі асьвечаным і разумнейшым за селяніна, бо сам над гэтым працуе.

Вызваленцы выбярце да валасных самаўрадаў і павятовых соймікаў толькі сваіх праўдзівых прыяцеляў і абаронцаў Народу, а тады яны і ў нас пакрысе давядуць да гэткіх Унівэрсытэтаў, Бібліятэкаў і Кіноматографаў Народных.

ПАЛІТЫЧНЫЯ ВЕСТКІ.

Са сьвету і Польшчы.

— **Забойца Прэзыдэнта Нарутовіча** расстрэлены ў сераду 31 студня ў Варшаве, ня гледзячы на вялікія стараньні эндэцыі, каб гэтага „малайца“ памілаваць.

Дзеля таго, што ў Польскай Рэспубліцы права памілаваньня мае толькі Прэзыдэнт, дык да прэзыдэнта Вайцяхоўскага перасланы ўсе акты.

Аднак Прэзыдэнт Вайцяхоўскі не пайшоў на повадзе ў эндэкаў і выдаў гэткую рэзалюцыю: „*А ні у сумленьні, а ні у актах не знаходжу матываў да зьмены прыгавару*“.

У рэзультаце гэтага, рашэньня прыгавар быў споўнены.

— **У Нямеччыне горш як у нас.** Польская марка ўжо даражэйшая за нямецкую. 1 га лютага ў Бэрліне за *сто польскіх марак плацілі сто дзесяць нямецкіх*. Амэрыканскі даляр у Бэрліне каштаваў 44.000 нямецкіх марак, а ў Варшаве 35 000 польскіх.

Агулам у Нямеччыне выпушчэна адзін трыльён 650 мільярдаў папяровых грошай, гэта значна больш, чымся выпушчана іх у Польшчы.

Хоця і блага ў нас, але цешмася, што падобна ёсьць і ў іншых дзяржавах, таксама энэргічна бярэмся за працу, каб гэтае зло паправіць.

— **Аканчальнае аздараўленьне скарбу ў Польшчы** мае быць у 1925 годзе. Так дэклярue Міністар Скарбу, які апрацаваў падробны закон.

Ведаем, што „не адразу збудованы Кракаў“, дык будзем цярпліва чакаць, каб толькі ўсё гэта ня скончылася на абяцанках.

— **Нэўтральны пояс** ужо падзелены Лігаю Народаў паміж Польшчаю і Літвою. Падзел гэты для Польшчы вельмі няўдачны, адтрымала яна толькі паўднёвую часьць пояса з чугуначнай лініяй Рудзішкі—Араны, а ўся паўночная часьць з Шырвінтамі і Гедройцамі мае быць аддана Літве.

Гэта вельмі несправядліва, бо якраз гэтыя часьці заселены насяленьнем чыста польскім. якое гвалтоўна баролася за прылучэньне да Польшчы. Цяпер за гэта будзе паддана помсьце літвіноў. Віну за гэта нясе Варшаўскі Урад, які ня знае добра нашых адносін і які за кавалак чугункі, што злучае Вільню з Варшавай аддаў некалькі тысяч ў польскага насяленьня ў Шырвінтах і Гедройцях. Было-б зусім іначай, калі б быў выслуханы голас тутэйшага насяленьня, якое хутчэй орыентуецца ў гэтых справах. Нажаль, цераз эндэцкія інтрыгі наш Край ня мае аўтаномнага Сойму, ў якім прадстаўнікі насяленьня маглі-б аб гэтай справе мець голас і не дапусьціць да несправядлівасьці.

А мы няшчасным нашым братом, якія маюць адыйсьці пад літоўскае панаваньне нічым не магчы ня можам, віну за гэта нясуць эндэкі—„вцеленёвцы“.

На адну ўцеху можам сказаць, што лінія гэта яшчэ не аканчальная (так пастанавіла Ліга Народаў) і з часам можа зьмяніцца на нашу карысьць.

— **Галоўны віноўнік сусьветнае вайны**, экс Кайзэр Вільгэльм дрыжыць ад страху за сваё жыцьцё, якое вдочна вельмі любіць, калі нанова ажаніўся яшчэ з маладою кабетаю. Газэты паведамляюць, што недалёка ад палацу Доорн у Галяндыі, дзе прабывае Вільгэльм, злоўлена нейкая кабета з бомбамі. У паліцыі кабета гэтая сказала, што шукала магчымасьці забіць Вільгэльма, як галоўнага віноўніка ваенных спусташэньняў.

— **Што трэба рабіць, каб доўга захаваць добрае здароўе.** Жорж Клемансо, бышы прэзыдэнт францускіх міністраў у канцы сусьветнае вайны. цяпер аб'яжджае Злучаныя Штаты Паўночнай Амэрыкі і агітуе за прыязьнь з Францыяй Яму 81 год, аднак гэткі рэзвы і дужы што выклікае ў амэрыканцаў зьдзіўленьне. Спытаны, якім чынам захаваў гэткае добрае здароўе Клемансо адказаў:

„Мала ем і нічога ня п'ю; жывулюся агароднінай, салатаю, да якой дадаю цытрыноваго соку, алею й цукру. Ем шмат яёк. Устаю а 4 гадз., кладуся спаць перад дзевятаю, ўжываю шмат руху на сьвежым паветры. Вось і ўсё“.

— **Вэрхняя Сьлезія на дзяржаўны скарб** Дзяржаўная гута у Стржыбніцы на польскай Верхняй Сьлезіі прыслала ў Міністэрства скарбу 637 кілёгр. серэбра ў штабах дзеля нацыянальнага скарбу. Гэта першае серабро з польскіх капальняў.

— **Грэчаскі кароль Канстантын** памёр у Італіі на выгнаньні. Ен два разы быў скіданы з пасаду народам. У часе свайго панаваньня стараўся накінуць Грэцыі саюз з Нямеччынай, а пасьля ўцягнуў край у няшчасную вайну з Турцыяй. Мала які з монархаў нарабіў

гэтулькі бедаў свайму народу. Сучасны грэчэскі ўрад не пазволіў навет перавезьці цела Канстантына дзеля пахаваньня ў Грэцыю.

— У Італіі далей ўрадуе эндэк Мусоліні. Грошы італьянскія паніжаюцца. Староньнікі Мусоліні робяць над насяленьнем страшэнныя гвалты — забіваюць і калечаць людзей. Добра, што ў нас эндецыя крыху прыціхла.

— Цэны у Расеі дайшлі да страшэнных лічб ў. Адзеньне ў Маскве каштуе мільярд рублёў, пара ботаў 200 мільёнаў рублёў, фунт масла 15 мільён ў рублёў, пакой у готэлі 30 мільёнаў рублёў, нумар газэты 600.000 рублёў.

З вёскі.

Нам пішуць з вёскі Качаргі, Плюскае валасьці:

Да жыхароў гэтае вёскі Ігната Апасёнка і Казіміра Шапеля 18 студня 1923 г. а 10 гадзіне раніцай зьявіліся 4 паліцыянты нібыто дзеля вобыску з мэтаю знайсьці ваенныя рэчы. Ніякіх ваенных рэчаў не знайшлі і замест таго, каб спакойна пайсьці, паліцыянты забралі з хат ў названых вышэй грамадзян рад рэчаў, а ласьне:

У Апасёнка: 1) нажную кравецкую машыну сыстэмы Зінгер, 2) дзеравяны стол, 3) крэсла, 4) этажэрку, 5) люстра, 6) чарніліцу і 7) лямантар (пэўна для сваіх дзяцей, бо думаюць, што мужыцкія дзеці не павінны вучыцца).

А ў Шапеля: 1) хамут са шлеяй, 2) ватовае коўдра, 3) шчоты, 4) астрогі, 5) сяджэньне ад крэсла, 6) вайлакі (думаюць што мужык мае права хадзіць толькі ў пасталах) і 7) дзьве лапаткі.

Апрача гэтага дэкляравалі прыйсьці другі раз па сячкарню і падушкі.

Усе мы вельмі цікавімся, як Пан Браслаўскі Стараста глядзіць на гэткія яўныя грабяжы і абдзіраньні спакойных грамадзян.

Трэбуем пакараньня благіх паліцыянтаў.

На патрэбы П. Н. П. „Вызваленьне“.

Сабрана на Конгрэсе П. Н. П. „Вызваленьне“ Віленшчыны і Навагрудчыны 28 студня 1923 году.

праз пасла	Адамовіча	116.315 мк.
„ пасла	Шапеля	31.550 „
„ грам.	Барткевіча	23.300 „
„ „	Юркойця	11.600 „
„ „	Нехвядовіча	21.000 „
„ „	Камара	5.000 „
	Агулам	208.765 „

Грошы гэтыя прызначаны Управе П. Н. П. „Вызваленьне“ Віленшчыны і Навагрудчыны на патрэбы газэткі.

Зложана жыхарамі в. Р.-Лазовы Сьвірскае вол., Сьвянцянск. пав. 11.500 марак.

Зложана жыхарамі в. Дуброўны, Пастаўскі вол. 4.500 мк.

Зложана жыхарамі в. В. Лепі, Ашмянск. пав. 2.000 мк.

Грошы перададзены Гэнэральнаму Сэкрэтару.

УСЯЧЫНА.

Што можна зрабіць супольнымі сіламі доказам гэтага зьяўляецца справа, выпаўненая ў Нямеччыне на граніцы Саксоніі і Гановэру. Было тамака вялікае балота каля 12.000 нашых маргоў. Ваколічныя вёскі ў ліку 24 ўзяліся разам і асушылі гэтае балота. Пасярэдзіне дабытага гэткім чынам поля пастаўлены памятнік з надпісам „Згодная праца грамадзян зьмяніла балота на ўрадлівую ральлю“. Дык усяго можна дабіцца, калі вядзецца праца, а ня гутарка аб ёй.

— Якая ў гэтым годзе мае быць пагода? Прадсказаньні пагоды на бягучы год ня вельмі прыемныя для земляробаў. Люты мае быць вельмі цёплы. У сакавіку тэмпэратура мае панізіцца настолькі, што ў красавіку могуць быць завеі, а ў канцы яго дажджы. Май мае быць сухі й ветраны, чэрвень сонечны, ліпень і жнівень пераважна дажджлівыя, верасень халодны, але пагодлівы, кастрычнік цёплы, лістапад ад паловы марозны і сьнежны, сьнежань спачатку марозны, пасьля дажджлівы. Але ж, пабачым, бо ня ўсім прадсказаньням можна верыць.

— Крэдыты на адбудову. Міністэрства Публічных Работ у паразуменьні з Міністэрствам Грашавых Справаў асыгнавала на адбудову Навагрудзкага ваяводзтва і Віленшчыны 2.700.000.000 мк., як провізорычны бюджэт на тры месяцы. Апрача таго спэцыяльна на адбудову школаў 500.000.000 мк., на адбудову касьцёлаў 120.000.000 мк., на будову баракаў і укрыцьцяў 380 мільёнаў і на адбудову жаўнерскіх асадаў 900 мільёнаў з трохмесячным тэрмінам. З ліку 2.700.000.000 мк. найбольш (475.000.000) прызначана на падмогу пры адбудове гаспадарак у Баранавіцкім павеце, 380 мільёнаў у Слонімскім пав., 275 мільёнаў у Дзісьненскім пав., 235 мільёнаў у Валожынскім павеце. На Віленска-Трокскі павет вызначана, з прычыны найменшага зьнішчэньня гэтага абшару, 90 мільёнаў, а ў паветах Навагрудзкім і Браслаўскім па 190 мільёнаў (W. A. P.).

Абшар, граніцы і месты Польшчы.

Польская Рэспубліка абнімае каля 150.000 квадратных міль і зьяўляецца шостай папарадку найбольшаю дзяржаваю ў Эўропе; першае месца займае Расея, пасьля Нямеччына, Францыя, Гішпанія і Швэцыя. Польшча большая за Італію. З Польшчай граніцуць сем дзяржаў. На поўначы Літва й Латвія, на поўначы й захадзе Нямеччына, на поўдні Чэхаславакія й Румынія: на ўсходзе Украіна і Савецкая Расея. Старадаўная Польшча перад 1772 г. мела каля 750.000 кв. міль, або пяць разоў столькі як цяпер.

Найбольшыя месты ў Польшчы: сталіца Варшава, Лодзь Львоў Кракаў, Пазнань, Вільня, Люблін, Быдгошч на Памеры, Торн і Катавіцы ў Верхн. Сылезіі.

Сьмяротнасьць у Польшчы.

Сьмяротнасьць насяленьня перад вайною была вельмі высокая, сягоньня з прычыны вынішчэньня вайною, праз заразныя хваробы і г. д. напэўна яшчэ больш падрасла.

У апошнія гады перад вайною кожны год на тысячу насяленьня памірала:

ў Англіі	13	асобаў
„ Швэцыі	14	„
„ Швайцарыі	15	„
„ Нямеччыне	16	„
„ Францыі	18	„
„ Італіі	19	„
а ў нас у Польшчы	26	„

Бачыце, што чым вышэйшая культура і прасьвета ў народзе, тым менш паміра людзей.

Вызваленцы, пашырайце народную прасьвету і дбайце аб агульнай чыстаце і гігіене, тады дойдзем да таго, што ў Англіі.

Гаспадарчы Аддзел.

(Тут Рэдакцыя будзе зьмяшчаць віленскія цэны на розныя, патрэбныя вясковы тавары, а таксама на заграмічныя грошы, каб селянін ведаў, што колькі каштуе і не даваўся ашуканцам вызыскваць яго).

Цэны на загранічныя грошы.

7 лютага ў Вільні плацілі:

за 1 даляр	35000— 36500	польск. мк.
„ 10 рублёў золатам	275000—290000	„ „
„ 1 франк	2200— 2250	„ „
„ 100 ням. мк.	85— 95	„ „

Цэны на рамень.

Сырая валовая скура	85000—90000	мк. пуд.
На падэшвы	6800— 7000	„ фунт.
Пара халяваў	21000—22000	марак.

Цэны на земляробскія прадукты.

Жыта	15—16	тыс. пуд.
Авёс	14—15	„ „
Гарох	12—13	„ „
Лён	31—37	„ „

Цэны на земляробскія прылады.

(Названыя тут прылады кожны селянін можа купіць па гэтай цане ў Цэнтралі Земляробска-Гандлёвых Таварыстваў, Вільня, Міцкевічава вул., 25).

Малатарні В. 18	600	тыс. мк.
Плугі	ад 58 — 113	„ „
Спранжыновыя бароны	ад 150 — 170	„ „
Вілы	ад 4000 — 5550	„ „

Цукер дробны ў Вільні . . . . 1000 м. фунт.

Рэдактар-Выдавец: Казімер Сакалоускі.

Друк Баеўскага ў Вільні.